

DENIS KUZMANOVIĆ
Filozofski fakultet Sveučilišta u Mostaru

SOTONA I ADAM: SUPROTNOSTI LIKOVA U MILTONOVOJ DIDAKTIČKOJ VIZIJI U IZGUBLJENOME RAJU

Sažetak

Brojne suprotnosti prevladavaju u Miltonovim djelima čak i pri površnom pogledu; od njegovih ranih pjesama *L'Allegro* i *Il Penseroso*, kratke drame *Comus*, do tri najpoznatija djela: *Izgubljeni raj*, *Pronađeni raj* i *Samson Agonistes*. Suprotnosti omogućuju predstavljanje različitih gledišta i mišljenja o mnogobrojnim temama; one su zapravo element koji čini ova djela i dalje svježima i relevantnima od trenutka njihova objavljivanja u drugoj polovici 17. stoljeća, sudeći prema ogromnome broju objavljenih kritičkih osvrtâ nakon toga. Najvažnija relacija suprotnosti u ovim je djelima ona između glavnih likova, promišljanje o ovim vezama čini Miltonov didaktički izražaj puno bogatijim i složenijim od jednostavne podjele na dobro i zlo koja je ponekad prisutna. Usprkos očitoj moralnoj dimenziji poznatih biblijskih priča o čovjekovu padu, pobuni u raj, Isusovu i Samsonovu iskušenju, povremeni višeznačni aspekti binarne podjele dobra i zla, milosti i okrutnosti, poniznosti i arogancije određenih likova mogu dovesti do neočekivanih zaključaka u načinima na koje se moralnost i važnost tih likova mogu promišljati. Zbog toga Miltonov moralni izričaj može ići iznad jednostavnoga dualizma dobra i zla te biti bliži složenosti prisutnoj u životu općenito. U *Izgubljenom* su *raju* Sotona i Adam prikazani na dosta različite i naizgled nepomirljive načine: prvi je klasični karizmatični ratnik i zli pobunjenik, dok je drugi krotki, poslušni i miroljubivi dobri kršćanski junak. Koliko god ova dva lika bila suprotna, bilo moralno, kulturološki i sl., ponekad se može doći do iznenađujućih sličnosti.

Ključne riječi: Milton, *Izgubljeni raj*, suprotnosti, vrline, junaštvo, moralnost, višeznačnost